

Rapport fra studiereise/kildereise til Nederland

Lars-Jørgen Sandberg

Jeg dro til Nederland den 1. desember 2009 og skulle besøke flere arkivinstitusjoner i Nederland, både for å se på hvordan nederlandske arkiv gjorde ting og også for å undersøke kildene i forbindelse med mitt forskningsprosjekt om handelshuset Marselis. Den etterfølgende rapporten er i løs stikkordsform og muntlig stil, siden det ble ført som dagbok under oppholdet. Bildet av Stadsarchief Amsterdam er tatt fra hjemmesiden deres, resten har jeg tatt.

01.12.

Dro på Stadsarchief Amsterdam (det nye navnet på Gemeentearchief Amsterdam) og så på kilder, fant noe nytt men ikke mye. Det meste av materialet er digitalisert. Omvisning kl 1045-1245 med Hans Visser som også snakket i Trondheim i april. Flott bygning, 8 etasjer: magasin i de tre øverste og noe i den nederste delen, som er under vannivået. Fikk omvisning i utstillingslokalene som var veldig imponerende, stort og nytt. Utstillingen var satt opp i et gammelt bankhvelv og bygget hadde tidligere tilhørt det nederlandske handelskammeret og deretter banken ABN-AMRO, mye av bygningen var restaurert. 75 % av de besøkende kommer på grunn av bygningen, arkivet er åpent for alle (hvor de har pc-er tilgjengelig for digitalarkiv, microfilm og microfiche), men lesesalen er kun for de registrerte (som da skal se på originalmaterialet). De har 18 000 hm i magasinet, og det er ca 160 stykker som jobber ved byarkivet. Arkivet har også materialet etter andre kommuner, spesielt etter de kommunene som har blitt innlemmet i Amsterdam, men også grenseliggende kommuner. De er i ferd med å etablere e-depot. Mange av de ansatte er tilknyttet prosjekt/tiltak når det gjelder digitalisering, i tillegg har man en forening "Arkivets venner", som bistår med diverse. Utstillingene er oppe i tre måneder av gangen, og den daværende utstillingen var historien om finanskrisen og penger i Amsterdam, med vekt på VOC (det nederlandske østindiske kompani), børs, penger, handelshus og oversjøisk handel. Hans Visser fortalte at ca 5 % av alle arkiv blir bevart, den nederlandske arkivloven kom først i 1962 og deretter kom en ny i 1995. Byarkivet utarbeider standarder til bruk for kommunen, ingen felles nasjonal standard.

Mer informasjon finner man her: <http://stadsarchief.amsterdam.nl/> (bildet over derfra)

Etter omvisningen satt jeg på lesesalen og gjorde noen kildeundersøkelser, før jeg dro bort til huset til Johan van Marselis i Keizersgracht/Reguliersgracht. Deretter gikk jeg bort til Zuiderkerk for å se om det fantes noe mer informasjon om Marselis-gravene der, fant ikke noe informasjon av betydning, men har et par ting å følge opp. Ellers en rolig kveld, og gjør klar for morgendagens tur til Rotterdam.

02.12.

Tok toget til Rotterdam for å fortsette arkivundersøkelsene der. Ankom byen rundt kl 10 og ble nesten litt overrasket over hvor moderne byen er i forhold til Amsterdam, mye glass og betong i forskjellige former og stiler. Kanskje ikke så rart siden byen ble bombet sønder og sammen under 2. verdenskrig. Tok en sjanse og fulgte retningssansen som medførte at jeg omtrent gikk rett på arkivet. Endelig fremme ved Gemeentearchief Rotterdam hvor jeg registrerte meg og gikk opp til publikumsområdet. Arkivet var et moderne bygg som minnet noe om en skole. Flott, stor lesesal og selvbetjeningssal.

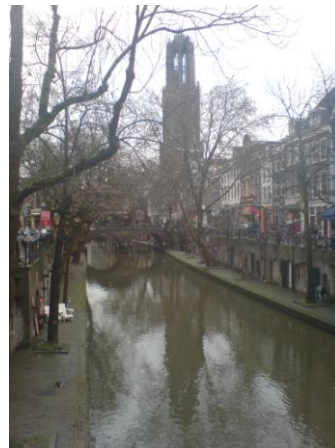
Fikk god hjelp av Mieke van Balen og en av hennes kolleger. Jeg fikk en rundtur, men siden de vanligvis ikke gir guiding til enkeltpersoner, ble runden noe kort. Hadde avtalt en noe lengre omvisning på e-post i forkant men ble dessverre avlyst/reduisert pga sykdom. Jeg satt på lesesalen størsteparten av dagen og fant litt i kildene her også. Igjen mye søkbart på nettet med muligheter for å bestille på nett, noe ala tanken med arkivportalen.no. Fikk transkribert noe fra gammelt nederlandsk og har muligens kommet over noe som jeg ikke hadde hørt om fra før, må følges opp. Arkivet ble etablert i 1857 og selve arkivbygningen (den gamle) ble bombet i 1944 men arkivmaterialet ble ikke vesentlig skadet.

Mer informasjon finner man her: www.gemeentearchief.rotterdam.nl

Tok en rundtur i Rotterdam, spiste og kikket på Erasmus-broen før jeg tok toget tilbake til Amsterdam.

03.12.

Dro tilbake til Stadsarchief Amsterdam og satt der noen timer før turen fikk videre til Utrecht og Het Archiefs Utrecht. Fin by og flott utstilling. Utstillingen viste Utrechts byhistorie og arkivmateriale i tilknytning til enkelte hendelser og personer. Det eldste utstilte dokumentet var fra 753 (det eldste som tilhører arkivet er fra 1100-tallet), og det nyeste omhandler fotballspilleren Marco van Basten som er fra byen. Videre hadde man en "Lord of the Rings"-utstilling hvor man kunne velge en hendelse på tidens ring, deretter fikk man et dokument derfra (digitalt selvsagt). Det ble ved inngangen til utstillingen tatt bilde av alle som ville inn og dette bildet ble lagt i publikummerens egen dossier, som man, i løpet av utstillingen, kunne samle materiale i og få tilsendt pr e-post. Spesielt flott var utstillingen om de flotte herregårdene langs kanalen nordover mot Breukelen. Utstillingen gikk ut på at man satt i en båt og seilte nedover kanalen, man kunne trykke på stoppknappen og stoppe på neste brygge. Der fikk man servert en historie om den herregården som lå der, dette inkluderte gamle bilder av herregården, byggherre, eiere m.m. Det var som å kjøre kanalbåt med musikk en fin vårdag siden elven kom foran på et lerret. Videre var det fengselsceller hvor det var forskjellige utstillinger, enkelte med straffrettslig aspekt og andre med familiære. Utstillingen var laget med bidrag fra Rabobank og bidrag/stipend m.m. er tydeligvis en vanlig måte å samarbeide om formidling på i Nederland. Lesesalen var naturlig nok mindre enn i Rotterdam og Amsterdam, men fremsto som svært moderne.

Het Archiefs Utrecht har ca 18-19 000 hyllemeter arkiv, ca 500 000 bilder og kart og har også arkivet etter de nederlandske statsbanene, Nederlandse Spoorwegen. Arkivet har også sin egen venneforening, Vrienden van Het Utrechts Archief.

Mer informasjon finner man her: <http://www.hetutrechtsarchief.nl/>

Tok en rundtur rundt i Utrecht og så domkirken med et noe pussig kirketårn. Utrecht er en liten, fin by med en flott kanal som frister til ny visitt. Etter at arkivet og byen var beskuet, satte jeg meg på toget til Eindhoven for å se en fotballkamp mellom PSV Eindhoven og Sparta Praha (hjemmeseier 1-0). Deretter ble det nattoget tilbake til Amsterdam.

04.12.

Denne dagen gikk turen til Haarlem og Noord-Hollands Archief, hvor jeg hadde en avtale med Hans van Falius. Litt forsinket ankom jeg og fikk en 3-timers omvisning (både om det nederlandske arkivmiljøet generelt, om NHA og bygningene/arkivet). Arkivet er sammensatt av to deler etter en omorganisering i 2005, hvor en del er det gamle statsarkivet (Rijksarchief in Noord-Holland) og den andre er region-/kommunearkivet (Archiefdienst voor Kennemerland). Arkivet har ca 25 000 hyllemeter arkiv, men har plass til 52 000 hyllemeter, fordelt på to lokasjoner. Publikumsområdet er i en gammel kirke/kloster og er delt mellom konferansesal og lesesal. Siden lyden bærer over den lille skilleveggen, har man i tillegg en stille lesesal for de som trenger det.

Pr dags dato er arkivet besøkt av slektsforskere og lokalhistorikere, det er få akademikere som kommer. Før hadde man samarbeid med Universitetet i Amsterdam, men slike samarbeid er personavhengig. Det var tidligere mye kontakt med de andre institusjonene nasjonalt, men mindre nå da man har gått tilbake til den regionale modellen med hovedsakelig regionale pengesekker. Mye er fortsatt på papir både i arkivene og i arkivdanningen, ikke så mye elektronisk som man kunne håpe. Utviklingen på dette området startet ca 1995 og utover, lite før den tid ifølge van Falius. Det eldste dokumentet de har, er fra 1080, og det eldste jeg så var fra 1245 og angikk jordeiendommer til et kloster. Ingen utstilling som i Amsterdam eller Utrecht men fikk fremvist diverse under rundturen. Fikk også fremvist et drapsvåpen (hammer) fra 1927, som var en kuriosita siden de i utgangspunktet ikke tar imot gjenstander. Jeg fikk her sett på katalogen til arkivet etter herregården Elswout, men det eneste av betydning for meg som fantes der, var skjøtet til Gabriel Marselis fra 1654. Ellers fant jeg interessant informasjon om familien Marselis men som kanskje ikke har den store nytten i forhold til mitt prosjekt. Haarlem som by er kjent for øl, tekstil og vitenskap og dette var gjenspeilet i arkivmaterialet, blant annet har de to privatarkiv etter Nobelprisvinnere i fysikk (Hendrik Lorentz og Pieter Zeeman). De har også hatt en nasjonalt samarbeid med å registrere navn i notarialarkivet, prosjektet har holdt på ca 60 år og tømmerhandelen med Drammen er ofte nevnt der.

Mer informasjon finner man her: <http://www.noordhollandsarchief.org/>

Etter omvisningen dro jeg til Heemstede utenfor Haarlem hvor jeg forsøkte å finne en kirke hvor enkelte av Marselis-familien er begravet. Fant kirken, men fikk ikke tak i kirketjeneren (fikk kontakt med ham når tilbake i Norge). Hadde også planer om å dra til Elswout i Overveen, men tiden strakk ikke til. Tok heller en liten rusletur i Haarlem, før jeg tok toget tilbake til Amsterdam, hentet bagasjen og bega meg i retning Oslo.....